

УДК 657.92:338.431

Кравцова Л.Л.

старший викладач, аспірант

Уманського національного університету садівництва

ПРАГМАТИКА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

PRAGMATICS OF FINANCIAL RESOURCES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

В статті досліджено теоретичні основи сутності фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, їх якісні ознаки та особливості, а також прагматика діяльності в розрізі взаємозв'язку обсягів виробництва та рентабельності. Проведено аналіз ВВП.

Ключові слова: фінансові ресурси, сільськогосподарське підприємство, рентабельність, агропромисловий комплекс, конкурентоспроможність, сільськогосподарська продукція.

АННОТАЦИЯ

В статье исследована теоретическая суть финансовых ресурсов сельскохозяйственных предприятий, прагматика деятельности, взаимосвязь количества и качества производства и рентабельности. Проведен анализ ВВП.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, сельскохозяйственные предприятия, рентабельность, агропромышленный комплекс, конкурентоспособность, сельскохозяйственная продукция.

ANNOTATION

The article investigates theoretical foundations of the nature of financial resources of agricultural enterprises and pragmatics of activity, relationship of the quality and quantity of output and profitability. The paper specifies the level of development of financial resources. The author conducts analysis of indicators of GDP.

Keywords: financial resources, farms, profitability, agriculture, competitiveness, agricultural products.

Постановка проблеми. Розвитку аграрного сектору надається особливе, принципове значення в Україні. Успіх діяльності сільськогосподарських підприємств в основному залежить від забезпеченості їх фінансовими ресурсами, саме тому надзвичайно важливо конкретизувати та поглибити розуміння сутності фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, удосконалити існуючу класифікацію фінансових ресурсів з позиції відповідності їм потребам функціонування сільськогосподарських підприємств. Також варто дослідити взаємозв'язок показників обсягів виробництва з рентабельністю діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням ціни реалізації

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження теоретичних основ сутності фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств зробили відомі вчені-аграрники та фахівці галузі: М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, С.М. Кваша, П.А. Лайко, П.А. Стецюк, А.В. Чупіс. Однак фінансові ресурси підприємств зазначеними науковцями трактуються по-різному та не завжди дотримуються системно-функціонального підходу при визначенні потреби у фінансо-

вих ресурсах та джерел покриття. Це і визначає актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Обґрунтування теоретичних і методичних засад сутності фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, дослідження аналітичних показників протягом останніх трьох років в розрізі рентабельності, обсягів реалізації та ціни на сільськогосподарську продукцію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарське підприємство України є складовою національного агропромислового комплексу, що об'єднує низку сільськогосподарських підприємств з виробництва, реалізації, переробки, зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції. Проблема раціонального використання наявних ресурсів в АПК України їх покращення і збереження відносяться до стратегічних цілей розвитку сільського господарства України [1]. За своїм складом і структурою підприємства сільськогосподарського сектору визначають соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, продовольчу безпеку та забезпечення сільськогосподарських підприємств сировиною. Головним завданням, що стоїть перед галуззю сільськогосподарських підприємств, є зростання обсягів сільськогосподарського виробництва, надійне забезпечення країни продуктами харчування та об'єднання зусиль всіх секторів економіки для одержання високих економічних показників. Відтак, метою даної статті є дослідження важливої складової сільськогосподарських підприємств – фінансових ресурсів в аспекті особливостей сучасного функціонування та аналізу важливого показника рентабельності.

В економічній літературі не існує єдиної думки, щодо трактування дефініції фінансові ресурси, їхнього змісту, методів впливу на ефективність господарювання. З урахуванням критеріїв обґрунтування цього поняття (джерела створення, форми вияву, цільове призначення) фінансові ресурси – це грошові нагромадження і доходи, створені в процесі розподілу і перерозподілу ВВП і зосереджені у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб. Таке визначення фінансових ресурсів

дає змогу пов'язати їх обсяг і склад із вартісною структурою ВВП, є основою для забезпечення єдності прогнозування динаміки ВВП та фінансових ресурсів, що уможливило ефективніше використання фінансів як інструменту господарського механізму для впливу на всі елементи структури процесу виробництва [1].

Термін «ресурси» походить від лат. *resurgo* – «підіймаюся, виникаю знову» і тлумачиться як матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, які в разі потреби можна використати [2], а «Большая Советская Энциклопедия» происхождение понятия «ресурси» пов'язує із франц. *ressource* – «вспомогательное средство», грошові засоби, цінності, запаси, можливості, джерело доходів у держбюджеті і поділяються на економічні, трудові фінансові і природні [3].

За даними О.Д. Василика, фінансові ресурси це «грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання ВВП, що створюється упродовж певного часу в державі. Фінансові ресурси є матеріальними носіями фінансових відносин, що дає змогу виокремити фінанси із сукупності інших економічних категорій, жодна з яких не характеризується матеріальним носієм» [4].

На думку А.М. Поддєрьогіна, «під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові засоби, що є в розпорядженні підприємств» [5].

В.М. Опарін вважає що фінансові ресурси – це «сума коштів, спрямованих на основні засоби та обігові кошти підприємства. Це авансові кошти, які вкладаються в оборот і повинні обов'язково повертатися. Причому це не всі грошові кошти, а лише ті, які «роблять гроші», тобто на основі використання яких формується додана вартість, у яку входять і прибуток, і заробітна плата. Втрата або нецільове використання фінансових ресурсів призводить до скорочення виробництва і до банкрутства [6].

О.О. Непочатенко в понятті «фінансові ресурси» вбачає сукупність грошових нагромаджень та доходів у фондовій та не фондовій формах, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу прибутку, знаходяться у розпорядженні підприємства для забезпечення процесу простого (розширеного) відтворення, задоволення соціальних потреб персоналу, одержання прибутку й економічного розвитку підприємства [7].

Так, зазначене свідчить про те, що фінансові ресурси, з одного боку – це грошові фонди, з іншого – грошові засоби або лише грошові кошти, а згідно з енциклопедією – це нагромадження.

Враховуючи вищенаведене, можна стверджувати, що сутність фінансових ресурсів трактують по-різному, в залежності від особливостей досліджуваного об'єкта, в аспекті існуючого макро- чи мікроекономічного рівня.

Дослідження фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств повинно враховувати особливості трактування фінансових

ресурсів як з огляду макроекономічного рівня, адже сільськогосподарські підприємства це вагома складова агропромислового комплексу, що є стратегічно важливою галуззю економіки, так і мікроекономічного рівня як основи діяльності підприємства.

В ході дослідження нами було проаналізовано складову фінансових ресурсів у ВВП нашої країни. За даними Державної служби статистики України, за 2013 р. валовий внутрішній продукт виробничим методом становив (табл. 1):

Таблиця 1
Показники валового внутрішнього продукту за виробничим методом (2011–2013 рр.)

Показники	2011	2012	2013
Валовий внутрішній продукт	1349178	1459096	1505485
Сільське, лісове та рибне господарство	99179	105559	131727
Питома вага с/г у ВВП (%)	7,35	7,23	8,75

Зазначені дані свідчать про збільшення питомої ваги підприємств сільського, лісового та рибного господарств, про що наглядно проілюстровано на рис. 1.

Так, питома вага сільського, лісового та рибного господарства у ВВП за 2013 р. збільшилась на 1,52%, але в 2012 р. спостерігалось зменшення питомої ваги на 0,1%, що пов'язано зі збільшенням обсягів загального показника ВВП на 8%, а сільського, лісового та рибного господарств – лише на 6%.

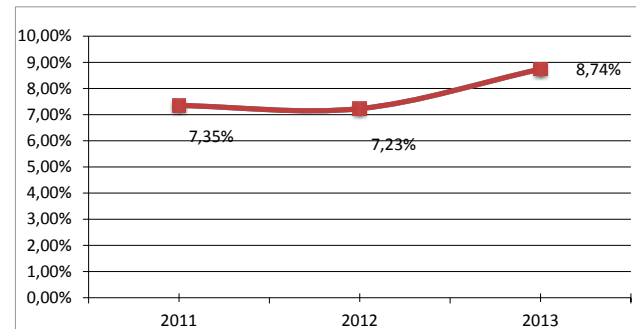

Рис. 1. Темп приросту внутрішнього продукту сільськогосподарських підприємств протягом 2011–2013 рр.

Джерело: авторська розробка за даними Державної служби статистики України

Але, незважаючи на приріст внутрішнього продукту за виробничим методом, в складі валового внутрішнього продукту країни спостерігається зменшення рентабельності та підвищення цін (табл. 2).

Відомо, що показник рентабельності – це провідний показник, який характеризує прибутковість, саме тому нами була приділена увага рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Наведені вище дані констатують збільшення рентабельності сільськогосподарського виробництва у 2012 р. порівняно із 2011р. та зниження у 2013 р. по відношенню до 2012 р. Від'ємний показник рентабельності по виробництву продукції тваринництва свідчить про збитковість діяльності в 2012 р. що відображено на рис. 2.

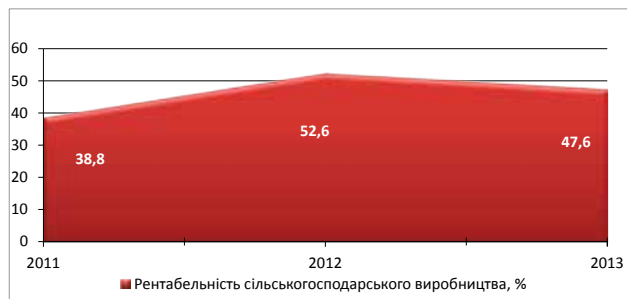

Рис. 2. Рентабельність сільськогосподарського виробництва, %

Дані аналітичних показників свідчать про зменшення рентабельності сільськогосподарської продукції на фоні зростання обсягів виробництва. Аналіз однієї зі складових фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, що формуються за рахунок власних та прирівняних до них коштів – доходів, потребує детального дослідження фінансових важелів, які вплинули на рентабельність виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Основним фактором, який впливає на прибуток від реалізації та відповідно рентабельність, є ціна. Проведемо аналіз даного показника.

Як видно з таблиці 3, рівень середньої ціни на продукцію підприємств сільського господарства зріс. Так, в 2012 р. ціни зросли майже на 1 %, а в 2013 р. – на 3%. На фоні зменшення рентабельності збільшення ціни свідчить про значне зростання собівартісної складової.

Приріст цін у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. відбувся за рахунок збільшення ціни на овочі на 20%, ціни на плоди та ягоди зросли на 8,7%, молоко та молочні продукти подорожчали на 27%, яйця – на 4,7%. Так, зростання ціни по вищезазначених продуктах призвело до підвищення середнього показника на 2,9%. Варто засвідчити і факт зменшення середніх цін реалізації сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) продукції у вигляді: зернові та бобові культури – на 2,6%, олійні культури – на 24%, цукрові буряки – на 7%, худоба – на 5%. Даний аналіз свідчить про необхідність індивідуального підходу до вивчення факторів, що вплинули як на позитивні, так і негативні зміни по відношенню до кожного виду продукції.

Висновки. В Україні галузь агропромислового комплексу має стратегічно важливе значення для економічної безпеки в цілому, саме тому сектор сільськогосподарських підприємств потребує детального аналізу та вдосконалення системи нормативно-правового регулювання з метою забезпечення не лише сталого економічного розвитку даної галузі, а й соціального забезпечення населення. Сільськогосподарські підприємства сьогодні функціонують в умовах недосконаlosti норм чинного законодавства і забезпеченості, що не може протистояти загрозам зовнішнього і внутрішнього ринкам. Також варто зазначити про відсутність координації зусиль держави в забезпеченості умов для сталого функціонування агропромислового комплексу, в тому числі сільськогосподарських підприємств, адже, на наш погляд, слід окремо вирізняти макроекономічну, фінансову, інноваційно-інвестиційну, соціальну, регіональну і екологічну складову вищезазначеної галузі. Варто враховувати дані складові при розробці та внесенню будь-яких норм до чинного законодавства, що може вплинути на

Таблиця 2

Рентабельність сільськогосподарського виробництва у 2011–2013 рр. (%)

Показники	2011	2012	2013	Відхилення 2012/2011	Відхилення 2013/2012
Рентабельність сільськогосподарського виробництва, (%)	38,8	52,6	47,6	13,8	-5
В тому числі: продукція рослинництва	27	20,5	11,2	-6,5	-9,3
продукція тваринництва	9,9	-6,8	7	-3,1	0,2

Таблиця 3

Середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) продукції сільського господарства за 2011-2013 рр., грн. за т

Рік	Зернові та зернобобові культури	Олійні культури	Цукрові буряки	Картопля	Овочі	Плоди та ягоди	Худоба та птиця (у живій вазі)	Молоко та молочні продукти	Яйця, тис. шт.	Середня ціна продукції с/г
2011	1374	3312	516	2033	2139	3176	11967	3042	522	3 120
2012	1547	3584	427	1140	1957	2707	13457	2662	627	3 123
2013	1300	3088	398	1861	2354	3011	12901	3364	657	3 215

результат діяльності цих підприємств, адже наведений вище аналіз свідчить про чуттєвість формування фінансових ресурсів до будь-яких соціально-економічних, політичних та інших факторів. Дослідження формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та специфіки їх існування потребують подальшого наукового вивчення з урахуванням причин невідповідності взаємопов'язаних економічних показників для забезпечення ефективного функціонування даної галузі, що має стратегічно важливе значення для економіки нашої країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економічна енциклопедія. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3.
2. Прохоров А.М. Потенциал / А.М. Прохоров // СЭС. – 2-е изд. – М., 1982. – С. 615.
3. Большая Советская Энциклопедия – М. : 1973.– Т. 14. – С. 578.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів / О.Д. Василик. – К. : НІОС, 2001. – 416 с.
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк] – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.
6. Закон України «Про державний бюджет України на поточний рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.kiev.ua.
7. Економіка і фінанси підприємства : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л.М. Степасюк, Н.М. Суліма, О.В. Величко ; за ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К. : КОМПРИНТ, 2013. – 335 с.
8. Фінанси підприємств : [підручник] / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук – Умань : Сочінський, 2012. – 502 с.